

заперечувати результативність психоаналізу як терапії, методу і засобу лікування психічних розладів поряд з іншими видами психотерапії. Психологія стоїть перед принципово новим етапом свого розвитку: орієнтування на різноманітні ідеали наукового пізнання, створення і, виокремлення різних психологічних практик. Людина змінюється і еволюціонує (кіборг), тому вимагається максимум рефлексії і культури мислення, максимум обережності і відповідальності. Здатність філософувати як ключова компетентність психотерапевта, як елементарна техніка культурної і освіченої людини, важлива для психолога. Як висловився один з учасників дискусії в психоаналітичних колах в 1920-х роках Ф.Дойч: що якщо дослідження і лікування в психоаналізі ідентичні, то психоаналіз як засіб лікування може практикуватися усіма, хто його застосовує, навіть якщо це не входить в його наміри [Цит. За 1, с.131].

Щодо філософських компетентностей Фрейда. Так, Фрейд у 1880 році опублікував досить довільний виклад цікавих для нього філософських робіт Джона Стюарта Мілля – послідовника Огюста Конта, фундатора позитивізму, який, фактично, відкрив нову філо-

софську свідомість, спрямовану на перетворення філософії на науку за образом і подобою природничих наук. Як стверджують, практично, усі біографи З.Фрейда, він багато чим був зобов'язаний віденському філософу Францу Brentano, у якого прослухав ряд курсів, тому Фрейдівські концепції ідеації несуть сліди репрезентаціоналістського і інтенціоналістського тлумачення ментальних явищ. Як зізнавався сам Фрейд: деякі з його ключових ідей " з вражаючою конкретністю" передбачені Артуром Шопенгауером і Фрідріхом Ніцше. Тож спекулятивний філософський метод не менш евристично плідний, ніж метод клінічних спостережень. Швейцарський психолог Марсель Центнер у філософії А.Шопенгауера бачить основи психоаналізу. При цьому одні практики наполягають на відокремленні філософії від психології, інші стоять за їх інтеграцію. Сучасна практика у певному розумінні випереджає теорію, але теорію можна розробляти і навздогін практиці і це може стати завданням академічної психології. Психологія повинна своєчасно відповідати на виклики психологів-практиків, намагаючись повернути собі контроль над неінституціалізованою психологією.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Лейбін В.М.* Психоаналитическая эвристика и терапия: проблемы и противоречия / В.М. Лейбін // Вопросы философии. – 2007. – №3. – С. 130 – 141.
2. *Ялом И.* Когда Ницше плакал / И. Ялом. – М., 2011.
3. *Павличко Д.В.* Туга і непогора. // Павличко Д.В. / Магістралями слова. Літературно-критичні статті. – К., 1977.
4. *Ялом И.* Шопенгауер как лекарство: психотерапевтические истории / И. Ялом. – М., 2011.
5. Дискуссия о "любительском анализе" (1926 – 1927 гг.) // Russian Imago 2000; Исследования по психоанализу культуры. – СПб., 2001.
6. *Фрейд З.* Проблема дилетантского анализа / Фрейд З. // Избранное. – Ростов-на-Дону, 1998.
7. *Ялом И.* Проблема Спинозы / И. Ялом. – М., 2012.
8. *Грюнбаум А.* Критика психоанализа. [Перевод с английского Д.Г.Лахути] / Грюнбаум А. // Вопросы

философии. – 2007. – №3. – С. 105 – 129.

9. *Джонс Э.* Жизнь и творения Зигмунда Фрейда / Э. Джонс. – М., 1997.
10. *Фрейд З.* Конечный и бесконечный анализ / "Конечный и бесконечный анализ" Зигмунда Фрейда. – М., 1998.
11. *Фрейд З.* Сопротивление против психоанализа / Фрейд З. // Психоаналитические этюды. – Минск, 1997.
12. *Лакан Ж.* Образование бессознательного. Семинары: книга У (1957. 1958) / Ж. Лакан. – М., 2002.
13. *Хайманн П.* О контрпереносе / Хайманн П. // Антология современного психоанализа. – Т.1. – М., 2000.
14. *Фрейд З.* Случай Человека-волка (Из истории одного детского невроза) / Фрейд З. // Человек-волк и Зигмунд Фрейд. – К., 1996.

Подано до редакції 01.10.12

УДК 159.92

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ОБ'ЄКТА СПРИЙМАННЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ТВОРЧУ СКЛАДОВУ ПЕРЦЕПТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. В. Костюченко (Україна, м. Київ)

У статті розглянуто особливості об'єкта сприймання як фактора впливу на перцептивну діяльність, а саме творчу складову сприймання, поліфункціональність об'єкта.

Ключові слова: перцептивна діяльність, сприймання, фактори впливу, об'єкт сприймання, поліфункціональність об'єкта.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Вивчення проблеми творчої унікальності та реалізації перцепції об'єктів сприймання має наукову та практичну актуальність саме тому, що своєрідність, "Наука і освіта", №9, 2012

неповторність та творча активність у перцепції кожного об'єкта, реалізовані людиною в особистісній, професійній та суспільній сфері, є одним з ресурсів розвитку.

Саме в ефективному інформуванні про властивос-

ті об'єктів середовища та організації дій людини відповідно до зміни умов її життя відіграє значну роль об'єктивне перцептивне відображення, в результаті чого вибудовується суб'єктивне уявлення про світ та відповідним чином реалізуються ці уявлення в поведінці та діяльності. Всяке пізнання є творчість, і елемент творчості закладений у будь-якому акті сприймання. Образи сприймання є відображення, але не дзеркальне, не пасивний відбиток зовнішніх впливів на людину, вони з'являються у ході активного здобуття й обробки інформації, творчій реконструкції предмета (об'єкта) у свідомості людини. За думкою Л.С.Виготського, сприймати речі інакше означає в той же час отримувати інакші можливості дій стосовно них.

За думкою В.О.Моляко, "сприймання безпосередньої реальності є основним каналом (звісно, автоматично включаючи відчуття та й, як мінімум, запаси пам'яті та оперативної мисленнєвої обробки інформації, яка надходить в даний момент) контакту суб'єкта зі світом, фундаментом його поточного орієнтування - оцінювання й прогнозування перебування свого "Я" в навколишньому контексті..." [12, с.7]. Це свідчить про важливість таких характеристик сприймання як адекватність та точність одержання, інтерпретації людиною сигналів (зовнішніх або внутрішніх), й подальшої побудови своєї діяльності, що в результаті буде суттєво впливати на характер взаємодії людини з навколишнім світом.

Розглядаючи екзистенціальні виміри людського буття, Н.Хамітов зауважує на тому, що пізнання та творчість є актами об'єктивації, однак істинне пізнання не зациклоється на окремих об'єктах поза їх зв'язків, також як істина творчість прагне до поєднання в цілісність об'єктів творіння. Прагнення до об'єктивації тут розглядається як вольовий акт, прагнення до її подолання – як натхнення. Вони існують як в пізнанні так і в творенні [18]. В сучасній психології досі не знайдено адекватного способу дослідження таких аспектів сприймання: якою мірою сприймання людиною навколишнього світу відповідає реальності, особливо коли мова йде про розуміння як результат перцептивної діяльності; як можна було б подивитись на світ інакше.

Мета публікації. Здійснити теоретичний аналіз проблеми впливу якостей та властивостей об'єкта сприймання на творчу складову перцептивної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сприймання людини визначається кількома факторами, а саме: якість та властивостями об'єкту сприймання; умовами, за яких відбувається рецептивна діяльність; особливостями суб'єкту сприймання. Об'єкт реального світу, що безпосередньо сприймається, впливає своїми фізичними властивостями на органи чуття спостерігача, визначаючи їх відображення у свідомості людини у вигляді перцептивних образів. Проте, зміст і якість перцептивних образів залежить не тільки від тексту сприймання (властивостей об'єкту реальності), а й від контексту цього процесу. Контекст сприймання визначають, перш за все, умови, за яких відбувається рецепція. Так, в темряві сприймання певних об'єктів

часто спотворюється або ж стає взагалі неможливим. До контексту сприймання відносять також особливості сприймаючої особи. Людське сприймання обумовлюється всією психологічною структурою особистості, до якої входять її спрямованість (потреби, мотиви, інтереси, установки, смаки, схильності, стереотипи, ідеали, ментальність), спроможність (можливості, здібності, дарування, обдарованість), особистісні якості (характер, темперамент).

Образ, що виникає у процесі сприймання, може бути або конкретним, або може набувати узагальнених рис: предмет належить до певної категорії і має функціональні ознаки. В такій же спосіб людина переробляє і словесну інформацію, яка теж прагне до узагальнень [Р. Солсо]. Здатність людської пам'яті утримувати цю перероблену інформацію надає їй можливості використовувати її в тих чи інших життєвих ситуаціях, створювати узагальнені образи, які утворюються в складні системи, можуть бути підпорядковані певній ідеї, а окремі положення, знання узгоджуються, формулюють проблему, що втілюється у продукті діяльності. Здатність психіки вже на етапі сприймання класифікувати об'єкти, узагальнювати, виділяти суттєві їх особливості і якості, відносити до певних категорій, економить психічну енергію. В процесі сприймання людина одержує численні образи, поняття, образи-поняття в їх частковій, одиничній, або узагальненій формі. Одержані знання не є якимось набором окремих одиниць, або сумою незв'язаних між собою вражень. Відповідно до спрямованості людини – її інтересів, настанов, цілей життя тощо, сприймане упорядковується, об'єднується у певну систему, набирає спрямованого змісту.

До розкриття природи сприймання можна підійти через розгляд основних складових цього феномена - суб'єкта та об'єкта сприймання та їх взаємодії одне з одним; останнє виражається в побудові (формуванні) перцептивного образу дійсності (Барабанщиков, 2006). Відповідно, традиційно суб'єкт сприймання розглядається як якийсь реєструючий прилад, що функціонує безвідносно до оточуючого його середовища, а об'єкт сприймання - як зовнішній агент, якась річ, що впливає на цей прилад [2]. При цьому головний акцент у психології сприймання ставиться на проблемі перетворення (або відбиття) властивостей об'єкта-речі у внутрішнє надбання суб'єкта - чуттєвий образ, не беручи до уваги, що "вихідним і основним виявляється не відображення об'єкта, а взаємовідношення людини зі світом, суб'єкта з об'єктом" [2, с. 42], у рамках якого тільки й може бути зрозуміле сприймання як безпосередня причетність людини до існуючої дійсності (Рубінштейн, 2003).

Слід зазначити, що фахівці в області психології сприймання досить рідко звертаються до рефлексії проблеми об'єкта сприймання – того, що сприймається. Мабуть, винятком із цього правила є лише теорія сприймання Дж. Гібсона, в якій, по суті, представлена нова дослідна онтологія - онтологія екологічного світу (Гібсон, 1988).

На думку вчених (Міракян, 1990; Він же, 1992; Панов, 2004 й ін.), фізикальний підхід до розуміння сприймання (у тому числі, об'єкта сприймання) обумовлений тим, що опис сприймання відбувається на мові "вже-сприйнятого" і зафіксованого в понятійних уявленнях, тобто мовою "продуктів" сприймання. Сам же процес породження цих "продуктів" залишається прихованим. Більш того, подібний "продуктний" спосіб мислення призводить до ігнорування такої фундаментальної особливості безпосередньо-чуттєвого процесу, як його поліфункціональність, тобто можливість відображення одного і того ж об'єкта по-різному в залежності від умов та завдання сприймання. "Ігнорування такої природної поліфункціональності призводить до функціонального обмеження досліджуваного процесу сприймання у відображенні окремої властивості або ознаки об'єкта. У свою чергу, це провокує вивчення сприймання як сукупності відособлених, функціонально обмежених "підпроцесів": так, сприймання руху окремо від сприймання стабільності видимого світу; сприймання стабільності видимого світу - окремо від сприймання форми об'єктів оточення; сприймання швидкості - від сприймання форми рухається, і т. д." [15, с. 116]. Еволюційне формування перцептивних здібностей людини відбувалося, мабуть, таким чином, щоб забезпечити на безпосередньо-чуттєвому рівні "поліфункціональну можливість сприймання сопредставлених властивостей навколишнього світу" (там же). До того ж "дослідити сприймання реального предметного світу - це не те ж саме, що прислудувати один параметр (наприклад, сприймання форми, сприймання глибини або руху тощо) до іншого або навіть координувати їх між собою, попередньо вивчивши їх в якості окремої" (Леонт'єв, 1976, с.146). Вивчення сприймання реального світу припускає, перш за все, пояснення сприймання як форми "зв'язку живої істоти з навколишнім світом" (Рубінштейн, 2003, с.114). Таким чином, розгляд проблеми об'єкта сприймання є необхідною умовою для розуміння самої природи сприймання.

Розглянемо проблему об'єкта сприймання в рамках основних психологічних концепцій сприймання.

Більшість концепцій сприймання ХХ - ХІХ століть під об'єктом сприймання мали на увазі якийсь реально існуючий фізичний об'єкт-стимул, який служить тим пусковим моментом, що ініціює сам процес сприймання. Сприйманий об'єкт реального світу, визначається так: 1) завжди унікальний внаслідок унікальності кожного із взаємин людини і світу та недовизначеності до завершення перцептивного акту (В.А. Барабанщиков); 2) складність у визначенні полягає у частому неспівпаданні об'єкта фізичної реальності та феноменологічними переживаннями (гештальтпсихологія); реальний об'єкт, протистоїть образу як уявленню про ірреальний об'єкт (Дід'є Жюльна); 3) розводиться предмет сприймання (те, що сприймається, об'єктивна дійсність, фізичний предмет - існує поза нашого сприймання, незалежно від нього, відбитий у нашому сприйманні може збігатися або не збігатися з фізичним предметом) і сприймання предмета

(в рамках якого відбувається переживання предмета, це частина сприймання, яка характеризується психічною формою існування) (Ш.А. Надірашвілі); 4) залежно від ситуації сприймання, від перцептивної задачі, від досвіду і особистих особливостей одна і та ж річ, постійна в своїх фізико-хімічних характеристиках, може виступати у якості різних об'єктів сприймання, тобто, об'єкт сприймання повинен розумітися ширше, ніж річ, яка сприймається суб'єктом; 5) характеризується наступними особливостями: приналежність до предмету сприймання; взаємозалежність конкретного об'єкту сприймання і тієї частини навколишнього середовища, в яке він включений (ієрархічність об'єктів сприймання); функціональність; діапазон трансформації; розкривається в рамках акту соціальної комунікації; об'єктом сприймання може бути й сам спостерігач (самосприймання). (екологічна теорія сприймання Гібсона); 6) побудова адекватного перцептивного образу за допомогою перцептивних дій та операцій - структурних елементів перцептивної діяльності - визначається тим, наскільки останні підпорядковуються властивостям об'єктів (праксеологічний підхід О.М. Леонт'єва); 7) соціальний контекст об'єкта сприймання, яким виступає інша людина як особистість і індивідуальність, пробуджує до життя потужні сили, що стимулюють або обмежують ту чи іншу поведінку (включаючи і процес сприймання (ситуаційний підхід Г.М. Андрєєвої); складність двостороннього акта пізнання-проникнення: активність пізнає і активність відкривається (діалогічність) (М.М. Бахтін).

Наведемо визначення процесу сприймання, де акцентовано саме на об'єкті сприймання: 1) полягає в тому, що ми відносимо до предмета, розміщуючи відчуття у просторі і мислячи предмет, як щось незалежне від свідомості" (за філософським словником Е.Л. Радлова, с.93); 5) "уявлення про реальний об'єкт, яке протистоїть образу як уявленню про ірреальний об'єкт" (сучасний французький філософ Дід'є Жюльна [6, с.70]); "процес відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності, що діють в даний момент на аналізатори людини..." (Г.С. Костюк та Д.Г. Елькін [7; 9, с. 147].

Інформація про характер пристосувальних реакцій разом із зовнішньою стимуляцією надходить до центральної нервової системи. Завдяки циклічним процесам обробки та перетворення інформації на різних рівнях нервової системи людина має змогу відчутти якість та інтенсивність подразника, його тривалість, місцезнаходження в просторі, тобто відобразити всю повноту його властивостей [П.К.Анохін].

У сучасних дослідженнях сприймання все більшого поширення набуває ситуаційний підхід, закладений ще в теорії поля К. Левіна, у рамках якого проблема об'єкта сприймання набуває нового звучання. Накопичені експериментальні дані показують, що соціальний контекст пробуджує до життя потужні сили, що стимулюють або обмежують ту чи іншу поведінку (включаючи і процес сприймання). Одна з цікавих реалізацій принципу "ситуаціонізма" представлена в ро-

ботах Г.М. Андреевої (Андреева, 1999), присвячених дослідженню проблем соціальної перцепції, процеси якої повинні досліджуватися в умовах спільної діяльності, що здійснюється в реальних соціальних групах, причому, з урахуванням рівня розвитку останніх.

Слід зазначити, що розвиток досліджень у рамках вивчення соціальної перцепції поставило нові питання щодо об'єкта сприймання, яким виступає інша людина як особистість і індивідуальність. У цьому плані примітні слова М.М. Бахтіна: "Пізнання речі і пізнання особистості. Їх необхідно охарактеризувати як межі: чиста мертва річ, яка має тільки зовнішність, що існує тільки для іншого і можуть бути розкритою вся суцільно і до кінця одностороннім актом цієї іншої (пізнає)". Особистість – друга межа, що характеризується наявністю "внутрішнього ядра, яке не можна спожити, поглинути, де зберігається завжди дистанція, <...> відкриваючись для іншого, вона завжди залишається і для себе". Звідси – "складність двостороннього акта пізнання-проникнення. Активність пізнає і активність відкривається (діалогічність)" [4, с. 227].

"Двосторонність акта пізнання" належить і сприйманню: сприймаючи Іншого, ми в той же час самі сприймані Іншим, а останнє, в свою чергу, впливає на наше сприймання цього Іншого, і так без кінця. Не випадково виникнення яскравих метафор – "сприймання як спілкування"; "діалогічність сприймання". Численні психологічні концепції сприймання важко концептуалізують, "схоплюють" цю нову грань сприймання – його діалогічність. З цим пов'язані труднощі переходу (методологічного, теоретичного і методичного) від "сприймання фізичного об'єкту" до "сприймання людини", до соціальної перцепції. Цю думку чітко висловив С.Л. Рубінштейн: "Психологія, для якої виявляється не доступним розуміння сприймання об'єктів, які мають певне життєве значення для сприймаючого їх суб'єкта, для якої все зводиться лише до сприймання елементарних фізичних властивостей речей, по суті, не долає механічного світорозуміння. <...> Вона не в змозі пояснити сприймання людиною предметів, включених у суспільну практику. Зовсім не доступним для такої теорії залишається сприймання людини людиною; це останнє зовсім випадає з "наукової" теорії сприймання" [17, с. 114].

Продуктивним є використання ситуаційного підходу В.А. Барабанщикова (2001; 2002; 2005), який зазначає, що "загальний напрямок вирішення проблеми об'єкта сприймання зв'язується з усе більш повним включенням у зміст об'єкта, як сприймаючого індивіда, так і різномірних обставин його життя і діяльності (не тільки фізичних і екологічних, але і соціокультурних), які взяті у сукупності виступають як ціле, що відносно самостійно розвиваються - об'єкт-ситуація, поза аналізу якої важко встановити дійсний зміст сприймання, дати адекватну характеристику суб'єкту та формами його активності" [3, с. 111].

"Об'єкт-ситуація" висловлюють єдність індивіда і середовища в конкретній просторово-часовій коорди-

наті, виступаючи як функціональний центр буття людини. Об'єкт сприймання завжди унікальний внаслідок унікальності кожного із взаємин людини і світу. Ситуація, у рамках якої дається об'єкт сприймання, завжди конкретна і має чітке "авторство" - це не просто ситуація, а ситуація когось. При цьому ситуація ніколи не носить характеру завершеності, завершеності внаслідок перманентної динаміки потребнісної сфери індивіда, його активного самовизначення стосовно ситуації (що, зокрема, виражається в руховій активності органів чуттів індивіда, або в переміщеннях самого індивіда), а також перетворення навколишнього світу (трансформації фізичних об'єктів, типів руйнування, зростання, зміни соціального оточення і т. д.). Межі об'єкта сприймання визначаються ресурсами суб'єкта сприймання і характером виконуваної задачі, тобто в теоретичному плані мова вже йде не про гносеологічну, а про функціональну адекватність сприймання [2; 14]. Більш того, можна погодитися з тим, що "поза перцептивного процесу об'єкт сприймання не існує" [3], оскільки останній характеризується не з точки зору його субстанційності, а з точки зору його функціональності. Як зазначає А.А. Демидов у статті "Поняття "об'єкт сприймання" в основних психологічних теоріях ХХ століття", об'єкт сприймання "прив'язаний" до потреб, завдань, цілей і можливостей суб'єкта, а оскільки останні вкрай динамічні, то, відповідно, і об'єкт сприймання постійно перетворюється при зміні суб'єкта сприймання, і в цьому сенсі об'єкт виступає в ролі функціонального утворення, розкритого через призму активності суб'єкта сприймання. При цьому треба відзначити і іншу фундаментальну особливість об'єкта сприймання – до завершення перцептивного акту об'єкт сприймання залишається недовизначеним, про нього можна говорити лише *post factum* [8].

Таким чином, об'єкт сприймання розкривається як багатогранне ціле, при цьому виділення (ретушування) певної його межі ("фігури") завжди залежить від цілей і завдань, що стоять перед сприймаючим індивідом, тоді як решта "межі" об'єкта становлять його потенціал, своєрідну периферію або "фон". Взаємовідносини предмета сприймання (функціонального центру об'єкта сприймання, який визначає протягом сприймання на даному конкретному етапі) та інших елементів об'єкта сприймання (його функціональної периферії) носять динамічний характер. Потенційні напрямки динаміки об'єкта сприймання закладені в самій ситуації й у залученні ("убудованості", згідно термінології Гібсона) даної ситуації до ситуації інших рангів (ієрархія ситуацій).

Використання ситуаційного підходу дозволяє розкрити феномен сприймання (з включеними в нього суб'єктом і об'єктом сприймання) як утворення, конституйоване перетином різноманітних сфер буття (Ломов, 1984). Ситуація може бути представлена у трьох своїх "іпостасях" - як фізична система відносин, як біологічна система відносин і як соціальна система відносин. Внаслідок цього об'єкт сприймання може нести в собі "риси" всіх цих трьох фундаментальних систем відносин.

У рамках фізичної системи об'єкт сприймання постає як "констеляція речовин, що знаходяться в різних агрегатних станах" [3], які характеризуються механічними, акустичними, оптичними та іншими властивостями. У рамках біологічної системи об'єкт виступає як утворення, здатне задовольнити потреби індивіда і містить в собі або актуальну / потенційну небезпеку, або щось корисне для індивіда. У рамках соціальної системи об'єкт сприймання виступає, перш за все, як об'єкт людського сприймання, що відображає культурні та соціальні норми, цінності і стереотипи людського суспільства. Тут об'єктом сприймання виступають інші живі істоти (перш за все, люди), проявляється суб'єкт-суб'єктний характер сприймання, яке розкривається як акт взаємної комунікації.

Резюмуючи вище сказане можна зробити висновок, що об'єкт сприймання в рамках ситуаційного підходу постає як "інтегративне утворення, що включає різноманітні елементи індивіда і середовища, об'єднані спільністю місця і часу їх існування, об'єктивними зв'язками (причинно-наслідковими, генетичними, структурними, функціональними та ін..) і відносинами, в тому числі, потребами суб'єкта і можливостями їх задоволення" [2, с. 111 – 112].

Висновки. Отже, значущість особливостей об'єктів сприймання у реалізації творчої сторони перцептивної діяльності проявляється в об'єктивному

ЛІТЕРАТУРА

1. *Андреева Г. М.* Место межличностного восприятия в системе перцептивных процессов и особенности его содержания / Г. М. Андреева // Межличностное восприятие в группе. – М., 1981.
2. *Барабанщиков В. А.* Психология восприятия: организация и развитие перцептивного процесса / В.А. Барабанщиков. – М.: Когито-Центр; Высшая школа психологии, 2006. – 240 с.
3. *Барабанщиков В.А.* Субъект и объект восприятия / В. А. Барабанщиков // Эпистемология и философия науки. – Т. VII. – № 1. – 2006. – С. 57 – 72.
4. *Бахтин М.М.* Автор и герой. К философским основам гуманитарных наук / М.М. Бахтин. – СПб., 2000.
5. *Гибсон Дж.* Экологический подход к зрительному восприятию / Под ред. П.Д. Логвиненко. – М.: Прогресс, 1988. – 462 с.
6. *Дидье Жюльна.* Философский словарь: [пер. с франц.] / Дидье Жюльна. – М.: Междунар. отнош. 2000. – 544 с.
7. *Елькін Д.Г.* Відчуття і сприймання / Д.Г. Елькін // Наукові записки науково-дослідного інст. психології.-Т. VIII / За ред. Г.С. Костюка. – К.: Радянська школа, 1958. – С. 7-62
8. *История отечественной и мировой психологической мысли: Постигая прошлое, понимать настоящее, предвидеть будущее // Материалы междунар. конференции по истории психологии "IV московские встречи", 26-29 июня 2006 г. / Отв. ред. А.Л. Журавлев,*

перцептивному відображенні, в результаті чого відбувається світосприймання, яке відповідним чином реалізується у поведінці та діяльності. Фундаментальною особливістю безпосередньо-чуттєвого процесу є його поліфункціональність, тобто можливість відображення одного і того ж об'єкта по-різному в залежності від умов та завдання сприймання; сприймати речі інакше означає в той же час отримувати інакші можливості дій стосовно них (Л.С. Виготський).

Таким чином, об'єкт сприймання розкривається як багатогранне ціле, при цьому виділення (ретушування) певної його межі ("фігури") завжди залежить від цілей і завдань, що стоять перед сприймаючим індивідом, тоді як решта "межі" об'єкта становлять його потенціал, своєрідну периферію або "фон". Взаємовідносини предмета сприймання (функціонального центру об'єкта сприймання, який визначає протягом сприймання на даному конкретному етапі) та інших елементів об'єкта сприймання (його функціональної периферії) носять динамічний характер. Потенційні напрямки динаміки об'єкта сприймання закладені в самій ситуації й у залученні ("убудованості", згідно термінології Гібсона) даної ситуації до ситуації інших рангів (ієрархія ситуацій).

Отже, розгляд проблеми об'єкта сприймання є необхідною умовою для розуміння самої творчої природи сприймання.

В.А. Кольцова, Ю.Н. Олейник. – М.: Институт психологии РАН, 2006. – 568 с.

9. *Костюк Г.С.* Психология [Підручн.]. / (ред.) Г.С.Костюк. – К.: Радянська школа 1961. – С. 147-177.

10. *Леонтьев А.Н.* Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 2004. – С. 29-48.

11. *Логвиненко А.Д.* Психология восприятия: [Уч.-мет. пособ.] / А.Д. Логвиненко. – М., 1987.

12. *Моляко В. А.* Исходные предпосылки построения концепции творческого восприятия / В.О. Моляко // Актуальні проблеми психології. Проблеми психології творчості, ж р ник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. В. О. Моляко. Том 12. – Вип. 8. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 7-16.

13. *Надирашвили Ш.А.* Психологическая природа восприятия / Ш.А. Надирашвили. – Тб., 1976. – 245 с.

14. *Ошанин Д.А.* Предметное действие и оперативный образ / Д.А. Ошанин. – М.; Воронеж, 1999

15. *Панов В.И.* Экологическая психология: Опыт построения методологии / В.И.Панов. – М., 2004.

16. *Рок И.* Введение в зрительное восприятие: [в 2-х книгах] / И.Рок. – М.: Педагогика, 1980. – 311 с.

17. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2003. – 720 с.:

18. *Хамитов Н.* Философия. Бытие. Человек. Мир: Курс лекций / Н. Хамитов. – К.: КНТ, Центр учебной литературы, 2006. – 456 с.

Подано до редакції 05.10.12